

Z DOŚWIADCZEŃ NAD ZAPOBIEGANIEM CHOROBIE OBRZĘKOWEJ

RYSZARD ANDRZEJEWSKI, WINCENTY WIĘCKOWSKI

Zakład Higieny Weterynaryjnej w Poznaniu
Kierownik: dr T. Łosiński

Od kilku lat na terenie prawie całego kraju — a przede wszystkim w rejonach produkcji tuczników bekonowych, występuje choroba obrzękowa prosiąt. W woj. bydgoskim, nastawionym na produkcję tuczników mięsno-bekonowych, schorzenie to występuje z dużym nasileniem — szczególnie w pow. zachodnio-południowych i zachodnio-północnych wyznaczając wśród odchowywanych prosiąt poważne straty w gospodarstwach chłopskich. Ponieważ proces powstawania choroby jest złożony, a etiologia i patogenezą schorzenia nie jest całkowicie, ostatecznie wyjaśniona (Buxton Thomlinson 1961), (Janowski, Szwejkowski 1964), (Matthias i wsp. 1966), (Kaszubkiewicz, Ugorski, Zalesiński 1966), (Przybył 1967), dotychczas w leczeniu nie osiągnięto zadowalających wyników.

W wypadku wystąpienia choroby — rokowanie jej jest raczej niepomyślne. Różni autorzy zalecają różnoraki zespół środków terapeutycznych (Maniewicz, Wejinsz 1961), (Schulz, Wüsche 1963), (Zaroz i wsp. 1965), (Henkel, Schlaefer 1965). W niektórych rejonach woj. bydgoskiego choroba obrzękowa obejmowała od 20% do 50% prosiąt warchlaków w poszczególnych gospodarstwach. Przy szybkim procesie chorobowym, próby leczenia sztuk wykazujących wyraźne objawy kliniczne — nie dawały najczęściej pozytywnych wyników. Interwencyjne działanie jedynie ograniczało dalsze zachorowania i upadki osobników, nie wykazujących objawów chorobowych. W związku z tym punkt ciężkości w zwalczaniu choroby obrzękowej z dotychczasowych prób leczenia, w przeprowadzanych doświadczeniach terenowych przesunięto na aktywne zapobieganie temu schorzeniu.

MATERIAŁY I METODYKA

Pierwszym terenem obserwacji i doświadczeń była wieś Kościerzyn Wielki, pow. Wyrzysk woj. bydgoskie, gdzie u rolników indywidualnych występowały duże straty w odchowywanych prosiątach.

W następnych latach nasilenia upadków — zwłaszcza prosiąt po odsadzeniu od macior — zwiększyły się w szybkim tempie. Po przeprowadzeniu dokładnej analizy sytuacji na terenie całej wsi, kompleksowym badaniem i inwentaryzacją objęto 21 gospodarstw chłopskich.

W celu wykluczenia jako przyczyny masowych upadków prosiąt i warchlaków wszelkich źródeł zatrucia, w wybranych gospodarstwach pobrano do badania próbki wody i pasz. Wyniki analiz wykluczyły możliwość zatruc padłych sztuk. Natomiast w gospodarstwach tych, gdzie straty w odchowywanych prosiątach wynosiły od 50 do 100%, na podstawie przebiegu choroby, przeprowadzonych sekcji i badań laboratoryjnych, stwierdzono występowanie choroby obrzękowej i kolibakteriozy.

Dla przeprowadzenia terenowych doświadczeń spośród 21 zinwentaryzowanych gospodarstw wydzielono 6 gospodarstw. Do doświadczeń wytypowano gospodarstwa, w których występowały największe straty.

Straty w odchowie świń w wymienionych gospodarstwach w latach 1964—1965 przedstawia tab. 1. Dla tych gospodarstw opracowano plan zapobiegania chorobie obrzękowej i kolibakteriozie.

Tabela 1

Gospodarstw	Urodz. prosiąt szt.	P a d ł o s z t u k			
		prosiąt do 3 tyg.	prosiąt od 3 do 8 tyg.	warchlaków	tuczników
6	210	66	21	66	4

Wspomniany plan przewidywał:

— odrobaczanie całego pogłowia świń — przeprowadzenie przy pomocy ekipy dezynfekcyjnej dwukrotnego w ciągu roku odkażania pomieszczeń i sprzętu, — zracjonalizowanie żywienia macior szczególnie w drugim okresie ciąży i w czasie karmienia prosiąt, — stosowanie u macior na 30 dni przed porodem witaminy A + D, a u nowo-urodzonych prosiąt A + D₃, — szczepienie w wieku 3—5 dni prosiąt Ferrodeksem p-w anemii, — unormowanie i zracjonalizowanie żywienia prosiąt od wczesnego ich dokarmiania do wieku 14 tygodni, przy zapewnieniu odpowiednich warunków środowiskowych w okresie całego wychowu, — ograniczenie przyrostów wagowych od 6 do 14 tygodnia

życia prosiąt — zapobiegawcze szczepienie przeciw kolibakteriozie macior na 14 dni przed porodem surowicą „Bovicolin”.

Gospodarstwa podzielono na dwie grupy. Do pierwszej grupy przydzielono gospodarstwa, które posiadały własne maciory, a do drugiej wytypowano gospodarstwa, które przeznaczyły maciory na rzeź i zakupiły loszki hodowlane od rolników, gdzie nigdy nie występowała choroba obrzękowa. Wszystkie przewidziane planem zabiegi w obydwóch grupach zostały wykonane. W pierwszym okresie doświadczeń objęto 3 mioty prosiąt z jednej i drugiej grupy gospodarstw. Obserwacje prowadzono od urodzenia prosiąt do czasu zakończenia tuczu. Z zestawu środków przewidzianych do zapobiegania chorobie obrzękowej wynika, że w całej metodyce oparto się na zabiegach zoohigienicznych, racjonalizacji chowu i żywienia macior oraz prosiąt.

Zapobiegawczo nie stosowano żadnych środków farmakologicznych. Ponieważ w grupie gospodarstw, które pozostawiły własne maciory osiągnięto negatywne wyniki, w następnych miotach obok tych środków zastosowano dodatkowo profilaktycznie preparat z grupy sulfonamidów Enteramid. Po uzyskaniu pozytywnych wyników, w celu sprawdzenia Enteramidu jako środka profilaktycznego, w roku 1966 w tych trzech gospodarstwach na wszystkich urodzonych miotach prosiąt i w dziewięciu innych gospodarstwach, położonych w pięciu różnych powiatach, przeprowadzono dalsze badania i obserwacje.

Wytypowano chlewnie, w których od kilku lat uporczywie i stacjonarnie występowała choroba obrzękowa.

W każdym gospodarstwie objęto doświadczeniem jeden miot, pochodzący od maciory, u której stwierdzono w poprzednich miotach — występowanie choroby obrzękowej. Mioty prosiąt od pozostałych macior, znajdujących się w gospodarstwie, stanowiły grupę kontrolną. W 12 gospodarstwach objętych eksperymentem wprowadzono znaczne uproszczenie wszystkich zabiegów profilaktycznych i zmieniono niektóre zabiegi, w zakresie żywienia i wychowu prosiąt.

W gospodarstwach tych przeprowadzono gruntowne odkażanie kojca, w którym odbywał się poród i odchowywały się prosięta; od czasu dokarmiania do zakończenia tuczu stosowano mieszankę treściwą, składającą się z 50% śruty jęczmiennej i 50% mieszanki przemysłowej „M-Bek”; unikano nagłej zmiany pasz, a właściwie w całym okresie żywienia (poza okresem prosięcym) stosowano te same pasze; w okresie dokarmiania i po odsadzeniu od wieku 12—14 tygodni prosięta otrzymywały świeży tran; w gospodarstwach, które nie mogły zapewnić prosiętom i warchlakom dobrze skwaszonego mleka, względnie zupełnie świeżego mleka odtłuszczonego, zrezygnowano zupełnie z tej paszy i za-

stąpiono śrutą zbożową drożdżowaną; zapewniono prosiętom pod dostatkiem świeżą, czystą wodę do picia i ruch na wybiegu.

Stosowano zapobiegawczo prosiętom od czasu odsadzenia do 14 tyg. życia, następujące dawki „Enteramidu” na sztukę dziennie:

Dawka początkowa — 3 dni po jednej tabletki (1, 2 g) i 2 dni przerwy itd., począwszy od dnia odsadzenia prosiąt przez 15 dni.

Dawka podtrzymująca — 3 dni po 1/2 tabletki (0,6 g) i 2 dni przerwy itd. do ukończenia 14 tygodni życia warchlaków. Przy tym dozowaniu zużywa się dla miotu liczącego 10 prosiąt około 200 tabletek Enteramidu. Enteramid zadawano doustnie wg wskazań producenta.

OMÓWIENIE WYNIKÓW I DYSKUSJA

Doświadczenie trwało ponad dwa lata i składało się z trzech części. W pierwszym okresie doświadczenia przeprowadzanego w 6 gospodarstwach podzielonych na dwie grupy, uzyskano wyniki przedstawione w tab. 2.

Tabela 2

Grupa gospodarstw	Ilość gosp.	Prosiąt odsadzonych szt.	Padło świń na chorobę obrzękową sztuk
posiadająca loszki zakupione z hodowli wolnej od choroby obrzękowej	3	24	—
posiadająca własne lochy	3	27	6

W tym doświadczeniu nie stosowano Enteramidu, a tylko wachlarz zabiegów profilaktycznych i nieswoistych środków zapobiegawczych. Z zestawienia wynika, że w trzech gospodarstwach, które pozostawiły własne maciory mimo stosowania wymienionych zabiegów, wystąpiła choroba obrzękowa — sześć prosiąt padło, a dalsze cztery wykazywały pierwsze kliniczne objawy tego schorzenia. Natomiast w gospodarstwach, które zakupiły loszki — nie stwierdzono u prosiąt występowania choroby obrzękowej.

Spośród sześciu gospodarstw w pięciu — obok choroby obrzękowej — stwierdzono kolibakteriozę. W związku z tym maciory na 14 dni przed wyprosieniem szczepiono surowicą przeciw zakażeniom pałeczkami okrężnicy Bovicolin w dawce 15 ml na sztukę.

We wszystkich gospodarstwach nie stwierdzono występowania kolibakteriozy.

W związku z wystąpieniem choroby obrzękowej w grupie gospodarstw posiadających własne maciory, w następnym doświadczeniu przeprowadzonym tylko w trzech gospodarstwach, obok stosowanych dotychczas środków profilaktycznych, wprowadzono dodatkowo Enteramid i uzyskano wyniki pozytywne.

Na 30 odchowanych prosiąt żadne nie wykazało objawów choroby obrzękowej.

W całym zespole środków stosowanych w dotychczasowych doświadczeniach, szczególną wagę przywiązywano do znacznego ograniczenia przyrostów warchlaków do około 14 tyg. życia. Żywione na ograniczonych dawkach warchlaki, przeznaczone na tucz, osiągnęły wagę rzezną bekonową dopiero w wieku 7—7,5 miesiąca. Ocena w ten sposób żywionych bekoników z punktu widzenia przemysłu mięsnego była raczej negatywna. Póltusze były wiotkie i słabo umięśnione, a przedłużający się tucz zmniejszał efektywność produkcji żywca bekonowego. Poza tym szeroki wachlarz różnych zabiegów był trudny do wykonania przez rolnika. W związku z tym w następnym trzecim okresie doświadczeń, które przeprowadzono w 12 gospodarstwach — uproszczono wszystkie czynności profilaktyczne, a warchalki żywiono zgodnie z normami żywienia młodzięży i tuczników mięsnych.

Enteramid stosowano we wszystkich 12 gospodarstwach wg podanego dawkowania. Uzyskane wyniki zamieszczamy w tab. 3.

Tabela 3

Ilość gospodarstw	Ilość macior objętych doświadczeniem	Odsadzono prosiąt szt.	Zachorowało na chorobę obrzękową szt.
12	12	102	—

Poza maciorami objętymi doświadczeniem, w gospodarstwach tych była grupa 16 loch kontrolnych. Prosięta urodzone od tych macior nie otrzymywały Enteramidu. Na odsadzonych od 16 macior 155 prosiąt — 13 wykazało objawy choroby obrzękowej, a 4 warchlaki padły.

Z poczynionych obserwacji wynika, że w całym zespole środków — decydującą rolę odegrał zadawany zapobiegawczo Enteramid, który nawet przy dłuższym stosowaniu z przerwami nie wywoływał żadnych ujemnych skutków ubocznych. Prosięta rozwijały się normalnie, wykazywały normalne przyrosty i osiągały wagę rzezną około 90 kg w wieku 6—6,5 miesięcy.

Przy wyborze środka profilaktycznego pochodzenia farmakologicznego kierowaliśmy się przede wszystkim składem Enteramidu, który będąc mieszaniną różnych sulfonamidów winien wykazać większe właściwości bakteriostatyczne. A dodatek białej glinki i mocznika w Enteramidzie mógł również zwiększyć efektywność tego środka przy zapobieganiu chorobie obrzękowej.

Wybierając Enteramid kierowano się również względami ekonomicznymi, łatwością stosowania przez rolnika-producenta. Koszt zabezpieczenia 1 prosięcia przy stosowaniu Enteramidu wynosi zaledwie 16 zł. Przy tak niskich kosztach Enteramid może stać się powszechnym środkiem stosowanym w szerokiej praktyce zapobiegawczo przeciw chorobie obrzękowej.

WNIOSKI

1. Przy obecnym stanie wiedzy o chorobie obrzękowej i środkach jakimi dysponujemy — tylko właściwie ukierunkowana, specyficzna profilaktyka, podbudowana odpowiednim zakresem zabiegów zoohigienicznych, może do minimum ograniczyć występowanie tego schorzenia, gdyż dotychczasowe sposoby leczenia nie dają spodziewanych wyników.

2. Uwzględniając dużą skuteczność Enteramidu w zapobieganiu chorobie obrzękowej oraz stronę ekonomiczno-produkcyjną w chowie trzody chlewnej — należy uznać wymieniony lek jako środek prewencyjny, pozwalający właściwie ukierunkować profilaktykę tej choroby i ograniczyć zabiegi zoohigieniczne do: dezynfekcji kojców, podawania tranu do 14 tyg. życia, zastąpienia dobrego kwaśnego mleka przy niemożności zapewnienia go prosiętom, drożdżowaną śrutą zbożową, podawania prosiętom w dostatecznej ilości wody i umożliwienia im ruchu na wybiegu.